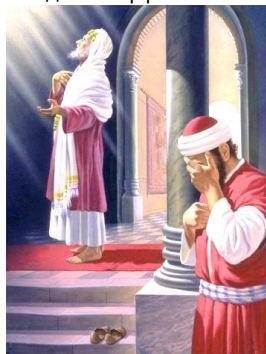

В приготуванні до Великого посту – Про Митаря та Фарисея

21 лютого цього року Православна Церква вступає в період приготування до Великого посту. І відразу ж пропонує нам прочитати Євангельську притчу про митаря і фарисея. Давайте замислимося про що дана притча і що ж Господь хоче нам сказати: чого б ми великого в житті не зробили - добрі справи, милосердя, виконання євангельських заповідей, піст, молитва, бдіння, любов до храму, милостиня - все це врешті-решт, навіть чесноти, може стати причиною таємної гордині, звеличування. І тоді всі ці наші труди перекреслюються, як перекреслились вони у фарисея з Євангельської притчі, який дійсно був праведником. Крім того, Господь в Євангелії говорить: «Якщо праведність ваша не перевищить праведності книжників і фарисеїв, не ввійдете в Царство Небесне» (Мф. 5, 20).

Сьогодні ми зараз з такою легкістю кидаємося фразою: «Ось він був фарисей!» ... Виявляється, у своєму житті фарисеї були ревними людьми: вони любили Писання, вони намагалися виконати його до йоти, до букви, жили вірою батьків, ревнували про піст, про молитву, про десятину, про милостиню. Він правильно про себе це говорить: «Господи, дякую Тобі, що я все це роблю», - а потім каже: «І дякую за те, що я не такий, як цей митар!» (Див.: Лк. 18, 11-12). Спочатку подякував Богу правильно, а потім засудив людину, і не тільки засудив людину, але все її життя.

Авва Дорофей говорить: є велика різниця - сказати: «Цей чоловік вкрав» або: «Він злодій»; сказати про людину, що вона п'є або що вона п'яниця; що вона зблудила або що вона розпусниця. Це велика різниця: засудити гріх або засудити всі улаштування людини, поставивши на ній хрест і повисивши на неї ярлик. І ось Господь нам говорить перед Великим постом: «Ви будете зараз прагнути до того, щоб здобути чесноти посту і молитви. Але ні в якому разі ніколи, ні за яких обставин ви не повинні звеличуватися над тими людьми, які не постять, які не вірять, які далекі від храму». Чому? Тому що ми знаємо, як треба поводитися, і цього не робимо; а вони не знають, але іноді роблять добрі справи і нерідко бувають краще, правдивіше, милосердніше, є більш дружелюбними, ніж ми. У людей невіруючих, але таких, що живуть за законом своєї совісті, яка в наших слов'янських генах все-таки присутня, буває більше знайдеш співчуття і товариства, взаємовиручки і дружби. Тому Господь застерігає нас, щоб ми нічого і ніколи собі не приписували. І Він говорить: «коли зробите все вам наказане, то кажіть: Ми нікчемні раби, бо зробили лиш те, що повинні зробити були!» (Лк. 17, 10).

І ми повинні розуміти, до чого спрямована наша праця, і яка її мета, яка мета нашого християнського життя. Преподобний Ісаак Сирин одного разу сказав приголомшливу по своїй глибині думку: «Бог рятує нас і дає нам благодать не за чесноти наші і не за труди наші, що заради чеснот здійснюються. Не за піст, не за молитву, не за виконання євангельських заповідей, не за милосердя, не за доброту, не за любов, не за добрі справи Бог дає благодать і спасіння, і не за працю, яку заради цього робимо. А дає за витікаюче і похідне від них смирення». І якщо цього смирення не буде, то людина - і своєю копією, і своєю доброю справою, і тим, що він подав милостиню, надав матеріальну допомогу церкві, або ж хочби й вдома зайвий раз помив посуд і підмив підлогу, і навіть тим, що іноді пробачив, іноді поступився - виявляється, всім цим він може величатися над людьми і цим задовольнятися, що ось він так чинить. Тому що Людина просякнута гординою. Ісаак Сирин каже: «Краще грішник той що кається, ніж праведник нерозкаяний». Це не означає, що ми повинні вдаватися в довільні гріхи, щоб потім покаятися. Ні, він говорить, що набагато страшніше бути праведником і вважати себе таким який не потребує покаєння. І ось притча про митаря і фарисея якраз про це. Іноді в проповідях ми чуємо: «Подумайте про себе, хто ми: митар або фарисей?». Весь парадокс нашого життя полягає в тому, що всі ми гірші фарисея і гірше митаря, тому що ми не те і не інше. Це було б для нас дуже похвально: фарисей або митар. Фарисей виконував заповіді Божі, але при цьому він пишався. А ми заповіді не виконуємо, пальцем об палець не били, але фарисейська гординя є в кожному з

нас! А митар був збирачем податків. Він безсовісно і безчесно оббирав людей і відбирав у них останнє, тобто користувався іншими людьми. Але коли до нього це дійшло, він спам'ятався і засудив все своє життя. Ми ж, як митар, користуємося іншими людьми, але при цьому аж ніяк не йдемо до стану «покаяння митаря»...

Преподобний Ісаак Сирин пише: «люди прагнуть до свободи, яка буде гірше всякого рабства, тому що це буде рабство гріха». Рабство телевізору, рабство сигарет, рабство грошей, рабство влади, рабство злослів'я, рабство порожньої балаканини - цим всім ми пронизані потрошку ... Потрошку в одному, потрошку в іншому ... І ми стаємо рабами. Тільки рабами не Бога, а рабами своєї власної уявної свободи, нехтуючи спочатку одним словом Божим, потім іншим, третім, - ми забуваємо про те, що Бог не тільки милосердя, не тільки любов, а й справедливість і правосуддя («І пошлю на них меча, і голод та моровицю, аж поки не вигублені будуть на землі, яку Я був дав їм та їхнім батькам!» - Єремія 24:10).

Святитель Феофан, затворник Вишенський, каже: «Ми переживаємо страшний час. Така хула, таке безвір'я, такий нігілізм, такі нападки на Церкву. Я, - каже, - думаю, що через покоління, або - через два, Православ'я вивітриться з нашої землі». Це він говорив у 1894 році. Через скільки ж років Православ'я почало вивітрюватися? Колишні семінаристи влаштували революцію, і почалися безбожні часи.

І якщо ми не будемо дорожити тим, що ми маємо, то і ми теж повторимо їх долю того часу. Тому що Господь терпить-терпить до пори, а потім почине вичищати, як це вже було в нашій історії. Ми повинні про це задуматися. Якщо храми будуть не потрібні, якщо служби будуть не потрібні, якщо молитва буде не потрібна, Православ'я буде не потрібне, то воно відніметься від нас.

Господь в Євангелії часто нагадує нам про те, щоб ми не дивилися на гріхи інших людей, і каже: «Лицеміре вийми перше колоду із власного ока, а потім побачиш, як виняття скалку з ока твого брата» (Мф. 7, 3). Чому трагедії в сім'ї? А тому, що ми фарисеї. Ось ми засуджуємо ту людину, яка поруч з нами, - не шкодуємо, не жаліємо її, а засуджуємо. А старець Анатолій Оптинський пише: «Пожалі, і не засудиш». Треба намагатися бути по відношенню до іншої людини адвокатом, а до себе - прокурором. Але ж ми вище, ми знаємо, як розпорядитися фінансами, у нас більше естетичного смаку, ми більш освічені, ми все більше, більше, більше. Більше кого? Співробітник від іншого співробітника, Сусід від сусіда, Дружина - чоловіка, чоловік - дружини. Співробітники не можуть поділити хто з них важливіший і кому більше платити треба, сусіди не можуть поділити де межа городу, та чия то курка в городі зарібає картоплю над якою працював тяжко, Чоловік з дружиною поділити не можуть, хто з них більше! І тоді в сім'ю, чи на підприємство привноситься не благодать, не благословення Боже, а поділ. Тому що всі живуть цим фарисейським духом - духом звеличування.

Слід згадувати не свої уявні чесноти, а згадувати свої гріхи, і в них кається, як це робив псаломсвієць Давид: «Гріх мій переді мною є завжди» (Пс. 50, 5). І це буде хоч якось нас утримувати на духовному плаву і на духовному рівні.

І нам не треба засуджувати інших людей, тому що ми не знаємо обставин їхнього життя. Ми не були на їх місці. Є таке прислів'я: «Від суми та від тюрми не зарікаєся». Так можуть обставини життя перевернутися, що сам себе впізнавати не будеш.

Старець Паїсій каже: «Завжди треба шукати добрий помисел, постаратися виправдати людину». Побачивши, що грішить людина - подумай, що він, можливо, не з тієї ноги встав, у нього тиск, серце, у нього, можуть бути, неприємності на роботі, взагалі у нього хвора печінка, - це не він, а його фізіологія ... І постаратися знайти причину, щоб згладити, пробачити, не звернути уваги, і найголовніше - сказати, що він оступився. Чи не «він злодій», а «він вкрав», «він оступився». Тобто не «він п'яниця», а «він випив». Нехай це буде тривати поспіль десять років, але все-таки вважати, що «він випив»: вчора, сьогодні, післязавтра - «випив», а не «п'яниця». Тому що ми б не хотіли, щоб про нас так судили, постараємося ж і самі так не робити.

Давайте ж настроїмося на духовне життя, настроїмося на таку от христонаслідувану смиренність. Тому що преподобні Оптинські старці заповідали нам з вами цей духовний девіз - вимолити, вистраждали його своїм досвідом і подарували нам - вони часто повторювали: «Смиренність - все є. Немає смирення - нічого немає». Дай Бог, щоб у нас було це смирення, і тоді ми милістю Божою (тільки милістю Божою, а не справами чи чеснотами) і тільки смиренням спасемося і успадуємо життя вічне.